Boekbespreking

J. van der Meer, J.W.M. van der Meer (Red.) Anamnese en lichamelijk onderzoek. Maarsse: Uitgeverij Elsevier Gezondheidszorg; 2008 (5e druk). 281 pagina's. Prijs € 69,95. ISBN: 978 90 352 3025 5.

TOH de Jongh (Red.) Fysische diagnostiek – uitvoering en betekenis van het lichamelijk onderzoek. Houten: Uitgeverij Bohn Stafleu van Loghum; 2010. 351 pagina's. Prijs € 74,50. ISBN: 978 90 313 5226-5.

Is er behoefte aan een boek dat studenten geneeskunde de basisbeginselen van anamnese en lichamelijk onderzoek (ook wel fysische diagnostiek genoemd) uitlegt? Er zijn immers enkele gerenommeerde Engelstalige werken over deze onderwerpen op de markt, en het gezichtsveld van de Nederlandse opleidingen Geneeskunde moet toch gericht zijn op internationale ontwikkelingen?

Voorzeker wel! In de eerste plaats omdat het anamnese-idioom moedertaal specifiek is, en studenten zich juist dit idioom meester moeten maken. Het lezen en oefenen van voorbeelden in de eigen taal is daarbij onontbeerlijk. Dit geldt overigens evenzeer voor het aan de patiënt uitleggen van de handelingen en vaardigheden die bij het lichamelijk onderzoek horen. In de tweede plaats omdat soms de wijze waarop anamnese en lichamelijk onderzoek worden uitgevoerd per regio (en cultuur?) kunnen verschillen.

Is het noodzakelijk dat er in het Nederlandse taalgebied twee boeken op dit gebied verschijnen? Dat zou zeker het geval zijn als het ene boek een duidelijke verdieping op het andere boek is, of wanneer er zo weinig overlap is tussen beide boeken dat dat het gelijktijdig aanschaffen van twee boeken rechtvaardigt (nog even los van de vermeend krappe beurs waarover de meeste studenten geneeskunde beschikken). Laten we nu eens nagaan of en in hoeverre aan één van deze twee

eisen wordt voldaan door de hierboven genoemde twee boeken: Anamnese en lichamelijk onderzoek (ALO) en Fysische diagnostiek (FD) – uitvoering en betekenis van het lichamelijk onderzoek.

Anamnese en lichamelijk onderzoek

Dit boek is al toe aan de 5e druk, en de opmerkingen die door gebruikers reeds bij eerdere versies zijn gemaakt, zijn grotendeels verwerkt. Het is een compact geschreven boek, waarin beide aspecten (anamnese en lichamelijk onderzoek) duidelijk worden uitgelegd. Zowel de techniek van het 'anamnestische gesprek' als ook de inhoud van dat gesprek bij verschillende klachten waarmee patiënten zich bij de dokter kunnen vervoegen, krijgen aandacht. De technieken van het lichamelijk onderzoek worden kort beschreven en de illustraties ondersteunen de tekst waar nodig. Enkele ziektebeelden worden ook met figuren geïllustreerd. Een nadeel daarbij is dat het in die figuren veelal gaat om 'niet te missen' afwijkingen, en dat de student met betrekking tot de subtielere presentatievormen van dezelfde ziektebeelden dus wel eens op het verkeerde been gezet zou kunnen worden. Een euvel dat overigens bij veel 'kleurenatlassen van ziekten' voorkomt. Het boek wordt ondersteund door een website die met een unieke code toegankelijk is. In hoeverre studenten bij het zich bekwamen in de *beginselen* van anamnese en lichamelijk onderzoek zo'n website zullen raadplegen, is de vraag,

maar het is natuurlijk een uitgelezen mogelijkheid om instructiefilmpjes en verdiepende stof te tonen. Het boek besluit met enkele zeer lezenswaardige hoofdstukken over de verslaglegging: juist het feit dat de auteurs er zo de nadruk op leggen dat klinisch redeneren de basis van een goed schriftelijk verslag is, is een prikkel voor de student om het maken van zo'n verslag niet als administratieve rompslomp af te doen maar als een intellectuele uitdaging te zien! Er zijn opvallend weinig referenties naar basisliteratuur in het boek opgenomen, en de referenties in de literatuurlijst lijken redelijk willekeurig en onevenwichtig gekozen. Ze zijn niet up-to-date. Het lijkt erop dat de redactie het verwijzen naar oorspronkelijke literatuur geen prioriteit heeft gegeven.

Fysische Diagnostiek

Dit is een nieuw boek dat in de serie KERNSBOEK van Bohn Stafleu van Loghum is uitgegeven. In het voorwoord wordt meteen een groot verschil met ALO duidelijk: dit boek heeft als belangrijkste doelstelling de fysische diagnostiek zo veel mogelijk op wetenschappelijk onderzoek gebaseerd aan te reiken. Elk hoofdstuk eindigt dan ook met een indrukwekkende lijst van referenties: de langste lijst bevat 120 artikelen! Overigens is op het 'onderzoek naar geïsoleerde onderdelen van het lichamenlijk onderzoek' wel enige kritiek denkbaar. Hoewel bezwaren nadrukkelijk in paragraaf 1.1 aan de orde komen, werken de verschillende auteurs deze bezwaren in de daarop volgende hoofdstukken nauwelijks uit. De (deels getekende) illustraties zijn mooi, en in sommige gevallen kunnen ze de beschrijving van de techniek in woorden door hun stapsgewijze opbouw vrijwel vervangen. Eenvoudige aanvullende instrumentele technieken worden helder uitgelegd en geïllustreerd. Een klachtgericht hoofdstuk ontbreekt, wel be-

spreken de auteurs tegen het einde van ieder hoofdstuk de klinische betekenis van enkele bevindingen. Een beschrijving van het lichamenlijk onderzoek bij zwangeren en kinderen ontbreekt niet. Een ander groot verschil met ALO is, dat juist de anamnese in het geheel geen aandacht krijgt. Dat is dan ook niet de opzet van het boek, hoewel de redactie in het voorwoord wel degelijk opmerkt dat zowel anamnese als lichamenlijk onderzoek de basis zijn van diagnostiek. Ook dit boek wordt ondersteund door een internetsite, waarin allerlei aanvullende informatie is te zien, en onder andere ook enkele goede instructiefilmpjes zijn opgenomen. Deze filmpjes kunnen het onder begeleiding oefenen van het lichamenlijk onderzoek natuurlijk nooit helemaal vervangen, en hebben hun nut dus waarschijnlijk in groepsgewijze zelfstudie – wat overigens op het onderwijs een belangrijke aanvulling kan zijn.

Beide boeken zijn dus complementair, maar ook erg overlappend. In feite voldoen ze gezamenlijk niet aan bovengenoemde voorwaarden van 'verdieping' en 'geen overlap'. Jammer! De student heeft met het ene boek een mooi geïllustreerd boek over fysische diagnostiek met een degelijke onderbouwing uit de medische literatuur, en met het andere boek een praktische, klachtgerichte en compacte benadering van zowel anamnese en lichamenlijk onderzoek. Het is eigenlijk één voor de prijs van twee!

Is het teveel gevraagd om auteurs en uitgevers te vragen bij de tweede respectievelijk zesde druk hun sterke punten te laten verenigen in één boek met ondersteunende website?

A Thijs, internist,
afdeling Interne Geneeskunde, VUmc, Amsterdam